

UO'K: 821.512.133 – 3

KBK: 84(4Fr)

D-95

Dyuma Aleksandr. Graf Monte-Kristo. (If qal'asining mahbusi). Roman. Ruschadan T.Rustamov tarj. Birinchi kitob. –T.: «Yangi asr avlodi», 2013. – 748 b.

ISBN 978-9943-08-964-8

Bu kitob – ko'plar kutgan durdona. U jahon adabiyotidagi eng sara asarlar ro'yxatiga kiradi. Garchand "Graf Monte-Kristo" yaratilganiga bir necha asrlar o'tgan bo'lsa-da, undagi ulug'vor g'oyalar, o'lmas tuyg'ular, orzular va armonlar talqini sira-sira o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Asardagi qahramonlar, ularning hayoti, kechinma va kechmishlari, voqealar zanjiri o'quvchini kitobga ipsiz bog'lab qo'yadi. Ayniqsa, bosh qahramon Edmon Dantesning uzoq yillik uqubatlari, ana shu yillar samarasi o'laroq, o'zgacha inson bo'lib yetishishi, bir vaqtlardagi jabr-sitam uchun intiqom kurashiga kirishishi bugungi kun o'quvchisi uchun ham birdek maroqli.

"Graf Monte-Kristo"ni ko'plar intiq kutayotganining boisi shundaki, ushbu kitob o'zbek tilida chiqarilganiga qirq yildan oshdi. U dunyo adabiyoti xazinasidan o'rin olgan bo'lsa-da, ehtimol hajmi kattaligi bois, bizda boshqa chop etilmagan. Nashriyotimiz ko'p sonli kitobxonlarning talab-istaklarini inobatga olib, mazkur ishga qo'l urganining boisi ana shunda.

Marhamat, o'smirlik va ulug'vorlik, ezgulik va jaholat, nafs yo'lidagi taloto'plar, kimsasiz oroldagi nadomatlar, qasosga undagan turfa sarguzashtlar olamiga oshno bo'ling, muhtaram o'quvchi!

UO'K:821.512.133–3

KBK 84 (4Fr)

Rus tilidan
To'liqin RUSTAMOV
tarjimasi

ISBN 978-9943-08-964-8

© Aleksandr Dyuma, «Graf Monte-Kristo» (If qal'asining mahbusi). Ikkinchi nashr. «Yangi asr avlodi», 2013 yil.

I. MARSEL. TASHRIF

1815 yilning yigirma yettinchi fevralida Nort-Dam de-la-Gard qal'asining soqchisi uch machtali «Faraon» nomli kema yaqinlashib kelayotganini xabar qildi. Bu kema Smirna, Triest va Neapoldan kelayotgan edi.

Port losmani har galgidek darhol gavandan chiqdi-da, If qal'asini yonlab o'tib, Morjion buruni bilan Rion oroli o'rtasida kelib kemaga chiqdi.

Muqaddas Ionna qal'asi maydoni bir zumda sinchkov tomoshabinlarga liq to'ldi. Bu odat bo'lib qolgan, chunki Marselga biror kema, xususan qadimiy Fokeyada qurilgan, jihozlangan va yuklangan, mahalliy armatorlardan¹ biriga tobe bo'lgan «Faraon»ga o'xshash kema kelib qolgudek bo'lsa, bas, bu bir kutilmagan hodisa hisoblanadi-yu, olomonning butun diqqat-e'tiborini jalb etadi-qo'yadi.

Kema tobora yaqinlashib kelyapti, u bir zamonlar Kallasaren va Jaros o'rtasida vulqon larzasi oqibatida paydo bo'lgan bo'g'ozdan eson-omon o'tdi-da, Pometdan aylanib kelaverdi. U negadir yelkanlarini halpillatgancha juda sekin va g'amgin suzar, bu holdan ermaktalab odamlar, nima bo'ldiykin, kema biror baxtsizlikka uchradimikin, deb o'ylab, tashvishlanishardi. Biroq bilag'onlar kemaning o'ziga zarar-zahmat yetmaganini, tuppa-tuzuk suzib kelayotganini, langar tashlashga tayyor ekanini, «Faraon»ni tor yo'ldan Marsel gavaniga olib kirishga tayyorlanayotgan losman yonidagi yosh yigit kema harakatlaridan ko'zini uzmay, losmanning har bir buyrug'ini takrorlab, g'oz turganini aniq ko'rib turishardi.

Hammadan ham ko'proq o'rinsiz tashvishga tushgan

¹ Armator – kema egasi.

bir tomoshabin kemanding portga kirishini kutib o'tirmay, iring'ib qayiqqa tushdi-da, «hayda, «Faraon» tomonga», deb qichqirdi va Rezerv ko'rfazi qarshisida kemaga yondashdi.

Buni ko'rgan haligi yosh dengizchi losman yonidan jilib, shapkasini boshidan oldi-da, kema chetiga kelib to'xtadi.

Bu o'n sakkiz-yigirma yoshga kirgan, qaddi-qomati suqsurday go'zal, qora ko'z va qora soch o'spirinning butun vujudida bolalik chog'laridanoq xavf-xatarlarga qarshi kurashga odatlangan kishilarga xos xotirjamlik va qat'iyat aks etib turardi.

– Iya! Siz ekansiz-ku, Dantes! – qichqirdi qayiqdagi kishi. – O'zi nima gap? Nechun kemadagilarning hamma xomush ko'rinadi?

– Baxtsizlik yuz berdi, janob Morrel, juda og'ir baxtsizlik! – javob qildi o'spirin, – ayniqsa men uchun juda katta baxtsizlik: Chivita-Vekki oldida mashhur yoqimtoy kapitanimiz Leklerden judo bo'ldik.

– Yuk-chi! Yuk nima bo'ldi? – so'radi korchalon.

– Yuklar bus-butun keldi, siz bundan albatta mamnun bo'lursiz, deb o'ylayman... Biroq bechora kapitan Lekler...

– Qanday baloga duch bo'ldi u? – so'radi korchalon ancha xotirjamlik bilan. – Nima bo'ldi shonli kapitanimizga?

– Dunyodan o'tdi u.

– Kemadan yiqilib tushdimi?

– Yo'q, asabi buzilib, nihoyatda qiynalib o'ldi, – dedi Dantes.

So'ng ekipajga o'girildi-da, qichqirdi:

– Hoy yigitlar! Hamma o'z joyida tursin! Langar tashlansin!

Sakkiz yoki o'n matrosdan iborat ekipaj itoat qilib, biri yelkanboqqa, ikkinchisi sim arqonga, uchinchisi yana boshqa narsaga yopisha ketdi.

Yosh dengizchi ularni bir zum ko'zdan o'tkazdi-da, buyruq bajarilayotganini ko'rib, yana hamsuhbatiga o'gi-

rildi.

– Qanday yuz berdi bu baxtsizlik? – so‘radi to‘xtab qolgan suhbatini davom ettirib armator.

– Qo‘qqisdan. Port kapitani bilan uzoq gaplashib, san-manga bordi-da, Neapoldan darg‘azab chiqib ketdi, bir kecha-yu bir kunduz o‘tgach, bezgagi xuruj qilib, uch kundan so‘ng dunyodan o‘tdi... Biz uni izzat-hurmat bilan dafn etdik: bo‘z kafanga o‘radik-da, oyog‘i va boshi tomonga to‘p o‘qi bog‘lab, Deb-Jilo oroliga yaqin yerda suvga cho‘ktirib yubordik. Salb va shamshirini bevasiga topshirish uchun olib keldik, rosa o‘n yil inglizlar bilan jang qilib, kelib-kelib hamma qatori to‘shakda jon bersa-ya, bechora! – dedi yigitcha qayg‘uli ohangda.

– Choramiz qancha, Edmon! – dedi tobora ko‘ngli yumshab borayotgan korchalon. – Bu o‘lim hammamizning qismatimiz, xullas, keksalar o‘rnini yoshlarga bo‘shatib beraverishlari lozim, busiz butun hayot o‘rnidan qimirlamay qolgan bo‘lardi-da. Demak, gapingizdan ma‘lum bo‘ldiki, yuk...

– Men sizni yana ishontirib aytamanki, hamma yuk saqlanib, olib kelindi, janob Morrel. Agar yigirma besh ming frank foyda bilan qanoatlanib qo‘ya qolaman desangiz, haqingiz ketadi.

Yigitcha «Faraon»ning yumaloq minora yonidan o‘tganini ko‘rib, qichqirdi:

– Mars-gitovalarga! Kliver-niral! Bizan-shkotga! Langar tayyorlansin!

Buyruqlar xuddi harbiy kemalardagidek, tez bajo keltirildi.

– Shkotalar berilsin! Yelkanlar shtovalarga qo‘yilsin!

So‘nggi buyruq berilishi bilanoq hamma yelkanlar yig‘ishtirildi, kema esa endi sekin-asta siljib bormoqda.

– Janob Morrel, endi bu yoqqa chiqaversangiz bo‘lardi, – dedi Dantes, armatorning toqatsizlanayotganini ko‘rib. – Mana, buxgalteringiz janob Danglar ham xonasidan chiqib kelyapti. Siz istagan ma‘lumotlarning hammasini shu kishi aytib beradi. Men endi kemani pristanga

qo'yay, motam marosimini tayyorlay.

Armator yana bir bor taklif qilishlarini kutib turmadi-da, Dantes uloqtirgan arqonni tutib tajribali dengizchiga xos mohirlik bilan kemaga chiqib oldi. Dantes esa endigi suhbatni Morrelga peshvoz chiqib kelayotgan Danglarga qoldirib, ilgari joyiga qaytdi.

Danglar yoshi yigirma beshlarga borib qolgan, hami-sha qovog'idan qor yog'ib turadigan, ulug'larga xushomadgo'yu, qaramidagilarga dag'al, darg'azab bir kishi edi. U buxgalter bo'lgani uchun emas, ko'pincha yuqorida zikr etilgan fe'l-atvori uchun matroslar undan nafratlanishar, Dantesni esa yaxshi ko'rishardi.

– Janob Morrel, shunday qilib, baxtsizlikka uchraganizmi siz allaqachon bilib olibsiz-da? – dedi Danglar.

– Ha, xuddi shunday! Bechora kapitan Lekler! U juda yoqimtoy va vijdonli odam edi.

– Ajoyib mahoratli dengizchi ekanini aytmaysizmi?! Bu uning eng zo'r xislati edi. U butun umrini sochlari oqarib keksaygunga qadar suvda o'tkazdi. «Morrel va o'g'li» kabi ulkan firmaning manfaatlari yo'lida jonbozlik qiladigan odam mana shunday bo'lmog'i kerak-da, – dedi Danglar.

– Chamamda, – dedi armator kemaga joy tanlayotgan Dantesdan nazarini uzmay, – o'z ishining ustasi farangi bo'lmoq uchun, siz aytgandek keksa dengizchi bo'lish shart emas. Ana qarang, do'stimiz Edmonni. O'z vazifasini qanday mohirlik bilan bajo keltiryapti. Menimcha, u birovning maslahatiga muhtoj ham emas.

– To'g'ri, – javob qildi Danglar Dantesga xo'mrayib, uning ko'zlari nafratga to'la edi, – to'g'ri, yoshlik va kibr bu yigitchani ancha hovliqtirib qo'ydi. Kapitan olamdan o'tishi bilanoq, u hech kim bilan maslahatlashmay jamoani o'z qo'lga oldi-da, to'g'ri Marselga yo'l olish o'rniga Elba orolida bir yarim kun vaqtimizni behuda o'tkazishga majbur etdi.

– Jamoani qo'lga olib, – dedi armator, – to'g'ri qilibdi, kapitan yordamchisi sifatida o'z burchini bajaribdi. Kemani ta'mirlashga ehtiyoj tug'ilmagani holda Elbada bir

yarim kunni bekorga o'tkazish xato, albatta.

– Kema bus-butun, hech shikastsiz edi, janob Morrel. Bu yigitchaning qirg'oqqa chiqamiz, deb injiqlik qilishi natijasida ana shu bir yarim kun bekor o'tib ketdi.

– Dantes! – dedi armator o'spiringa qarab. – Bu yoqqa kel.

– Kechiring, janob, – javob qildi Dantes, – bir daqiqada huzuringizda bo'laman. So'ng ekipajga qarab buyruq berdi: – Langar uzatilsin!

Shu zahoti langar tashlashdi, zanjir esa jaranglaganicha cho'zilib ketdi.

Losman shu yerda hozir bo'lishiga qaramay, Dantes ana shu oxirgi buyrug'i to'la bajarilmaguncha o'rnidan qimirlamadi.

U yana qichqirdi:

– Vimpel yarmigacha tushirilsin, bayroq tugunlansin, reyalar taxlansin!

– Ana, qarang, – dedi Danglar, – u endi kapitan o'ziman, deb gerdayyapti, ha, juda o'ziga bino qo'yib boryapti.

– To'g'ri, u chindan ham kapitan-da, – javob qildi armator.

– To'g'ri, janob Morrel, biroq uni kapitan qilib hech kim, siz ham, sherigingiz ham tasdiqlagani yo'q-ku.

– Uning o'zini kapitan qilib qoldirsak bo'lmaydimi? – dedi armator, – to'g'ri, u hali yosh, lekin chamasi, juda jon kuydirib ishlaydigan va tajribaga boy bo'lsa kerak.

Danglarning rangi o'chdi.

– Janob Morrel, uzr, – dedi Dantes yaqin kelib, – langar uzatildi, endi xizmatigingizga tayyorman. Siz meni chaqiringiz, chog'i?

Danglar bir qadam orqaga tisarildi.

– Men sizdan bir narsani so'ramoqchi edim: nechun Elba oroliga kirdingiz?

– Nimaga kirganimni o'zim ham bilmayman. Men kapitan Leklarning so'nggi topshirig'ini bajardim, xolos. U dunyodan ko'z yumayotib mendan bir paketni marshal Ber-

tranga yetkazib berishni iltimos qilgan edi.

– Demak, siz uni ko'zingiz bilan ko'rdingizmi?

– Kimni?

– Marshalni.

– Ha, ko'rdim.

Morrel atrofga alanglab oldi-da, Dantesni chetga tortdi.

– Imperator-chi? Uning ahvoli qalay ekan? – so'radi u qiziqsinib.

– Mening bilishimcha, soppa-sog'.

– Hali, imperatorning o'zini ham ko'rdim deng?

– Men marshalning uyidaligimda u ham kirib qoldi.

– Siz u bilan gaplashib ham oldingizmi?

– Yo'q, u men bilan gaplashdi, – javob berdi Dantes jilmayib.

– Nima dedi u sizga?

– Kemani, Marselga qachon va qaysi tomonda ketajagimizni, nima ortib borayotganimizni so'radi. Mabodo kema bo'sh va meniki bo'lganda, u sotib olishga ham tayyor edi shekilli; biroq men unga, kemaning xo'jayini «Morrel va o'g'li» savdo firmasi ekanini, men esa faqatgina kapitan vazifasini bajarayotganimni aytib, shashtini qaytardim. «Ha, bilaman, bilaman, – dedi u. – Morrellar urug'aymog'i bilan armatorlik qilishadi, ulardan biri hatto Valansdaligimda, polkimizda xizmat qilgan edi».

– Juda to'g'ri! – dedi quvonib armator. – U yerda tog'am Polikar Morrel xizmatda bo'lgan edi, to kapitanlik unvonini olguncha xizmat qildi. Dantes mabodo tog'amga, «Sizni imperator esladi», degudek bo'lsangiz, vaysaqi chol yig'lab yuboradi. Siz, Dantes, kapitan Leklarning buyrug'ini bajo keltirib, Elbada to'xtab juda savob ish qilibsiz. Lekin marshalga xat olib borganingizni va imperator bilan gaplashganingizni bilib qolishsa, sizga gap tegib qolishi mumkin.

– Nega menga gap tegarkan? – dedi Dantes. – Axir men paketda nima borligini bilmayman-ku! Imperator menga bergan savollarni istagan boshqa kishiga ham berishi

mumkin edi. Kechiring, ana bojxona vakillari va karantin xodimlari kelishyapti.

– Boring, azizim, boring...

Yigitcha ketishi bilan Danglar yaqinlashdi.

– Xo’sh? – so’radi u. – Axir u sizga nima uchun Porto-Ferrayoga kirganini aytgandir?

– Xuddi shunday, azizim Danglar.

– Aha! Juda soz, – dedi Danglar. – Do’st o’z burchini bajarmaganini ko’rsam tutunim chiqib ketadi-da.

– Dantes o’z burchini bajaribdi, bu sohada undan gina qilishga o’rin yo’q, – dedi armator. – Kapitan Lekler, Elbada to’xtagin, deb buyruq bergan ekan.

– Aytmoqchi, kapitan Leklarning xatini berdimi u sizga?

– Kim?

– Dantes.

– Menga?.. Yo’q, unda xat bormidi?

– Chamamda, paketdan bo’lak, kapitan unga bir xat ham berdi shekilli.

– Qanaqa paket u, Danglar?

– Dantes Porto-Ferrayoga olib borgan paket-da.

– Dantesning Porto-Ferrayoga paket olib borganini siz qayoqdan bilasiz?

Danglar qizarib ketdi.

– Men kapitanning xonasi oldidan o’tib borayotgandim, shunda u Dantesga paket va xat berayotganini ko’rib qoldim.

– U menga bu haqda hech nima degani yo’q, mabodo xat bo’lsa, beradi.

Danglar o’ylanib qoldi.

– Unday bo’lsa, janob Morrel, bu gapni Dantesga ayt-mang, iltimos qilaman. Men chamasi yanglishayotibman.

Shu payt yosh dengizchi qaytib keldi. Danglar yana o’zini chetga oldi.

– Xo’sh, azizim Dantes, endi bo’shadingizmi? – deb so’radi armator.

– Ha, bo’shadim, janob Morrel.

- Juda tez tugatdingiz-a?
- To‘g‘ri, bojxona vakillariga mollarimizning ro‘yxatini topshirdim, portdan losman bilan birga odam yuborishgan ekan, unga hujjatlarimizni berib yubordim.
- Bu yerda endi ishingiz yo‘qmi?
- Dantes atrofga bir nazar tashlab oldi.
- Yo‘q, hamma ish joyida, – dedi u.
- Yuring, biznikida ovqatlanamiz.
- UZR so‘rayman, janob Morrel, men hammadan oldin otam huzurida bo‘lishim lozim. Iltifotingiz uchun rahmat.
- Bu gapingiz to‘g‘ri, Dantes, juda to‘g‘ri. Ibratli o‘g‘il ekaningizni bilaman.
- Mening otam qalay ekan? – so‘radi Dantes parishon holda, – siz bilasizmi, sog‘-salomatmikan?
- Men, azizim, otangizni ko‘rganim yo‘q, biroq o‘ylaymanki, u sog‘-salomat bo‘lsa kerak.
- Ha, u o‘z kulbasidan hech yoqqa jilmay o‘tirgandir.
- Demak, siz bo‘lmasangiz ham u hech narsaga muhtoj bo‘lmagan ekan-da.
- Dantes iljayib qo‘ydi.
- Otam juda mag‘rur; boshidan qanchalik muhtojlik kechirmasin, Xudodan boshqa hech kimdan yordam so‘ramaydi.
- Demak, otangiz huzurida bo‘lgach, biznikiga tashrif buyu-rasiz, shundaymi?
- Yana bir karra uzr, janob Morrel, mening yana bir burchim borki, uni ham bajo keltirish men uchun qarzi Qiyomatdir.
- E, shunday deng! Katalanida ham sizni xuddi otangiz kabi sabrsizlik bilan kutayotganlarini unutib qo‘yibman – u tengi yo‘q go‘zal Mercedes-da!
- Dantes jilmaydi.
- E, gap bu yoqda ekan-ku! – davom etdi armator. – «Faraon» qachon keladi, deb uch marta so‘rab kelgan edi. Buning boisini mana endi angladim. Edmon, malikangiz go‘zallarning go‘zali, juda baxtli ekansiz!
- U malikam emas, mening qaylig‘im, – dedi jiddiy tus-

da dengizchi.

– Baʼzan ikkisining farqi boʻlmaydi, – dedi kulib armator.

– Buning bizga daxli yoʻq, – javob berdi Dantes.

– Mayli, Edmon, sizga javob. Siz mening ishlarimni juda boplab bajo keltirdingiz, endi men ham sizga ishlaringizni bitirib olmoq uchun erkinlik bermogʻim lozim. Puldan qalaysiz? Kerak boʻlsa berayin?

– Yoʻq, ehtiyoj yoʻq. Safar vaqtidagi maoshlarim shunday taxi buzilmay turibdi. Bu deyarli uch oylik maosh.

– Juda batartib odam ekansiz, Edmon.

– Janob Morrel, bilasizki, otam kambagʻal odam.

– Bilaman, bilaman, siz ibratli oʻgʻilsiz. Boring, otangiz oldiga boring. Menim ham oʻgʻlim bor, uch oy ayriliqdan qaytgan oʻgʻlimning men bilan uchrashuviga biror kishi xalaqit berguday boʻlsa, men ham oʻsha kishidan juda xafa boʻlgan boʻlardim.

– Demak, menga ruxsatmi? – dedi yigitcha taʼzim qilib.

– Menga boshqa gapingiz boʻlmasa, boring.

– Boshqa gapim yoʻq.

– Kapitan Lekler oʻlish oldidan menga sizdan xat yoʻllamaganmidi?

– U xat yozishga ojiz edi... Savolingiz yodimga bir narsani keltirdi. Sizdan ikki haftalik taʼtil soʻrayman.

– Toʻy uchunmi?

– Ham toʻy, ham Parijga borib kelish uchun.

– Boʻpti, mayli. Biz olti haftacha yuk tushirish bilan band boʻlamiz, uch oysiz dengizga chiqolmaymiz. Shunday boʻlsa-da, uch oy oʻtdi deganda shu yerda hozir boʻlmoʻgʻingiz kerak, – dedi soʻzini davom ettirib armator dengizchining yelkasiga qoqib, – «Faraon» oʻz kapitanisiz sa-farga chiqolmaydi.

– Oʻz kapitanisiz?! – qichqirib yubordi Dantes, uning quvonchdan koʻzlari chaqnab turardi. – Astaroq gapiring, janob Morrel, chunki hozir siz dilimdagi sirli tilagimni aytdingiz. Meni siz «Faraon»ning kapitani qilib tayinlamoqchimisiz?

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/1551> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/1551> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/1551>